

EPITAPHIUM GRIMALDI

AUCTORE HARMOTO

(*Hist. litt. de France*, tom. V, p. 404.)

Hic manet interius divinæ legis amator
Grimaldus humilis templum hoc qui condere jussit.

ANNO DOMINI DCCCLXXXVIII.

SANCTUS REMBERTUS

HAMBURGENSIS EPISCOPUS.

VITA SANCTI REMBERTI

AUCTORE ANONYMO, EJUS ÆQUALI.

(Apud Mabill. *Acta SS. ordinis S. Bened.*)

PROLOGUS.

Scripturi Vitam cum omni semper veneratione memorandi Remberti pontificis, et quæ officii ejus primitus occasio fuerit, aut quem ad hoc institutorem vel conversationis profectum habuerit, seu qualiter ad hoc electus deinceps vixerit, in quantum hæc comperimus, fideliter enarramus.

CAPUT PRIMUM.

Cum imperator Ludovicus Regni Francorum monarchiam teneret, auctori sublimationis suæ Deo talem devote vicem reddere curavit, ut ecclesiæ Dei in regno ejus constitutæ decenti vigori proficerent, servorum quoque et ancillarum Dei status cum honoris incremento latius excresceret. His ejus assiduis meditationibus ex divina inspiratione subintravit etiam memoriam, qualiter serenissimus pater suus Carolus cognomento Magnus, gentem Saxonum eotenus, infidelem ad fidem Christi converterit, usque ad huc ordinatis per ipsam provinciam sufficienti numero episcopis, et sedibus eorum provide distributis, extremum ad plagam aquilonarem ejusdem provinciæ partem ad hoc reservaverit, ut ibidem archiepiscopalis constitueretur sedes, unde prædicatio verbi Dei finitimis fieret populis, Sueonum, Danorum (a Norveorum, Farriæ, Gronlandan, Islandan, Scridwndan), Slavorum, necnon omnium septentrionalium et orientalium nationum quocumque modo nominatarum, qui paganis adhuc erroribus involvuntur.

CAPUT II.

Sed ad hoc opus constructa est tantum et dedicata Hammaburgensis ecclesia in confinio Danorum et Slavorum, in extremis videlicet partibus Saxonum inter eos qui dicuntur Nordalbingi: et una cum incolis locorum eadem ecclesia jussu ejusdem

A gloriosi imperatoris Caroli ad gubernandum est presbyteris commissa, donec opportuno tempore, deputatis prius ad locum episcopalibus sufficientiis, archiepiscopum faceret ibidem consecrari. Ipso autem ante hujus effectum voti ex hac vita sublato, piissimus filius ejus jam dictus Ludovicus cum fidelibus suis hanc ejus intentionem retractans, Ansgarium summæ sanctitatis virum, ut pater decreverat, privilegii archiepiscopalis et ordine et nomine sublimari, et jam dictæ novellæ ecclesiæ rudibusque adhuc in fide populis rectorem, ac gentibus, ut dictum est, necdum fidelibus erogatorem verbi divini fecerat ordinari. Cujus a pueritia in Dei timore conversationem, vel cum ætatis processu virtutum incrementa, aut quantis indiciis divinitus præmonstratum sit pontificatus et prædicationis ejus officium, et quomodo per sedis apostolicæ privilegia ejus sit omnis causa munita, studiumque ejus et profectum in lucrando Deo animabus, quas vel in fide roborare, vel de paganismo ad Christianitatem producere quotidie satagebat, quisquis scire cupit, legat libellum vitæ ejus, et quantæ sanctitatis vir ipse fuerit perpendet. Nos nunc de ejus sanctitatis imitatore simul et dignitatis successore Remberto scripturi, qualiter primo ei cognitus sit et consequenter ascitus, hinc jam sequi incipiamus.

CAPUT III.

Cum jam dictæ noviter institutæ Hammaburgensis ecclesiæ termini essent angusti, et ad tantum officium quod episcopo ejus injunctum diximus, sumptus ex illius pertinentiis collecti non sufficerent, ipsosque etiam qui provenire possent redditus, frequens hostilis irruptio diriperet; ne per hoc vir Dei impediretur a prædicationis officio, quod in gestis ejus legatio ad gentes vocari solet, memoratus imperator Lud-

* Inclusa parenthesi inserta videntur a posterioribus, ut notatum est in Vita sancti Anacharii.

vicus quamdam in Gallia cellam, *Turholt* ^a vocatam, eidem legationi tradidit perpetuo servituram. Quodam autem tempore dominus pontifex ibidem degens, aspexit quosdam pueros ad ecclesiam cum joco et inanibus festinare discursibus : quorum quidam inter cæteros pene minimus graviter incedens, et pueriles levitates sollicitè devitans, orationem cum reverentia et timore peregit, surgensque signo crucis frontem munivit, et quasi maturioris esset ætatis, suam per omnia continentiam exhibuit. Animadvertit ergo vir Dei sacram religiosi pueri infantiam divinæ jam servitutis amore flagrasse ; accitisque ad se parentibus ejus, et nomen pueri quod Rembertus vocaretur, edidicit, et consensu eorum accepto, tonsuram ei et ecclesiasticum habitum imposuit. Sicque eum ibidem paterna sollicitudine commendans, studiose erudire præcepit : paucisque diebus ibi transactis inde discessit, et suscepti pastoralis officii, suæque ad gentes legationis instanter operam egit.

CAPUT IV.

Post hæc puer jam Deo dilectus magis magisque in gravitate proficiens, et discendis liberalibus disciplinis ardentè instabat, et inter hæc orationibus cæterisque bonarum rerum occupationibus assuetus, in paucis annis omni maturitate et scientiæ et virtutum perfectus enituit. Et jam tunc juxta Psalmistam concaluit cor ejus intra ipsum, et in meditatione ejus exarsit ignis (*Psal. xxxviii, 4*), invenire cupiens quid ei in hac vita consistenti exsequi maxime prodesset. Cui talia meditati occurrit, juxta quemdam sapientem, primam philosophiæ definitionem meditationem esse mortis, idque toto pectore hausit, ut omni vitæ suæ tempore hanc summam sapientiæ consequi mereretur : quatenus tempore mortis suæ de neglectu præmeditationis ejus non constrictari, sed potius per observationem Scripturæ monentis ac dicentis : *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis* (*Eccli. vii, 40*), quantum humanæ conditioni possibile esset, de peccatorum vel cautela vel remissione securus lætificari mereretur.

CAPUT V.

Venerandus igitur præsul, qui eum divino mancipavit servitio, sicut in gesti vitæ ejus legitur, quæ illi ventura vel ab ipso gerenda erant, pene omnia, vel per somnium, vel per intimam revelationem in mente prænoscere et præordinare solebat : quæ autem ipsa fuerit intima in mente revelatio, scriptores vitæ ejus tale quid esse arbitrantur, quale in Actibus apostolorum sæpius replicatur (*Act. viii, 10 et 11*) : Dixit autem Spiritus illi, vel illi discipulo. Unde non est diffidendum, quod vir Dei, non ex eventu, sed divinæ admonitionis attractu, quem occultiori sensu, utpote vir spiritalis, in anima percipere solebat ; hunc felicem de quo loquimur puerum cum tantæ paternitatis affectu divinis asciverit ministeriis : quin potius in tenore conversationis et modo, quo

A semper deinceps apud illum tractatus et habitus est verisimile videtur, quod evidenter a Deo illi sit revelatum, quia successor illi in episcopatu futurus fuisset. Nam cum primo in discendis artibus et disciplinis scholaribus districtio magistrorum ei remitteretur, quod usitata locutionis egressum de schola dicimus, mox eum dominus episcopus indivisibilem suæ legationis comitem esse constituit : venientemque de præfato in quo eum nutriendum commendavit monasteriolo cum gaudio suscepit, consciumque suorum in omnibus permiserat esse gestorum, quibus ipse Deo cum omni pietate, sive occulte, sive manifeste famulabatur.

CAPUT VI.

B Denique cum quadam die juxta morem simul assisterent ad orationem, jamque supplicatione finita egredi de ecclesia pararent, quasi secretioris gratiæ munus in discipulo pontifex agnoscens, eum his verbis alloquitur : « Oportet te, inquit, o fili Remberte, semper illi gratias agere, qui de turbidis sæculi fluctibus ad portum quietis te vocavit : ad quem quia video te indubitanter animum applicasse, fa-teor amoris tui me affectu flagrare, eandemque dilectionem finetenus ex mea parte circa te durare non dubites. Cui ille respondens : Indignus sum, inquit, domine, tanta gratia tua : quia tamen hanc in me ostendis clementiam, meritis tuis apud Deum mihi obtineri depono, ut in futura vita præmiorum tuorum consortium adipiscar. » Tunc sanctus episcopus, cujus mentem gratia Dei sæpius illustrari diximus, ad prænoscentia quæ illi futura essent, his verbis dignissimi Remberti nullum quidem ad præsens dedit responsum : tertia vero die transacta, ipso jam sollicitudine cogitationum fatigato, quare scilicet ad hanc petitionem suam reticuerit episcopus, talem ei reddidit consolationem : « Jam, inquit, obtinui a Domino, ut in futuro sæculo, sicut petisti, ab invicem non separemur : ubi ita beatitudinis æternæ participes erimus, ne nostra nos virtute ad hanc pertingere posse præsumamus, quod est reatus superbiæ, per quam ceciderunt qui operantur iniquitatem : nec rursus desidia torpentes obliviscamur quod dicitur : *In Deo faciemus virtutem* (*Psal. lix, 14*) : sed quotidie studeamus, ut bonum opus, sicut admonet beatus Gregorius, habeatur nobis in voluntate ; ac sic consequenter confidamus, quia juxta eundem doctorem ex adjutorio divino erit in perfectione. » Si quem autem movet hanc trium dierum dilationem ad hoc responsum fecisse episcopum ; meminerit nos prædixisse, mentem ejus a gratia Dei ad prænoscentia futura sæpius illuminari, de quo tamen his ipsis quæ subjecta sunt verbis in Vita ejus ita scriptum habetur. « Ad omnia ergo quæ forte præcipua definire debebat, spatium cogitandi habere voluit, nec quidquam temere disponebat, antequam gratia Dei illustratus, ipse in mente sua sentiret quid melius esset : sicque superna vi-

^a Turholtum in Flandria prope Brugas, Remberti natalis sedes, ut constat ex hoc loco. Falluntur proinde qui eum ex Frisia natum esse dicunt.

sitatione certificatus in mente, sine cunctatione quæ agenda erant, disponebat. » Hæc de Vita ejus idoneus inseruisse lector intelligat, ut ex hoc testimonio comprobaretur, nihil eum ad petitionem hujus sanctissimi discipuli sui Remberti respondisse, nisi quod in hoc tridui spatio menti ejus Spiritus sanctus infudit, juxta sententiam, quam etiam superius de Actibus apostolorum protulimus.

CAPUT VII.

Accedit etiam ad præ sagium virtutum beati viri visio quædam de ipso revelato procuratori antistitis prima mox nocte adventus ejus Hammaburgum, cum ipse adhuc in prima ætate adolescentiæ fuisset. Videbatur enim eidem procuratori conpexisse se, ipsum Rembertum sedisse in fastigio oratorii, signumque ecclesiæ unum, quod nos cloccam vocamus, in cælo apparuisse, a quo ligamen lineum, ut assolet, in modum funis demissum usque ad ipsum dependeret Rimburtum, per quod ipse idem signum hilariter traxisse, et sono ejus dulciter delectatus esse videbatur. Cui somnio congruam ex divinis Scripturis interpretationem reperimus (*Exod. xxviii.* Præcipitur Mosi a Domino, ut inter alia vestis sacerdotalis mystica indumenta hæc etiam fiant : *Deorsum*, inquit, *ad pedes ejusdem tunice per circuitum quasi mala Punica facies ex hyacintho et purpura et cocco bis tincto, et*, ut in sequentibus invenitur, *ex bysso retorta, mixtis in medio tintinnabulis*. Quare autem hic tintinnabula adungi præcepta sint, inferius ostenditur : *ut audiatur*, inquit, *sonitus quando ingreditur pontifex sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur*. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur : quia iram contra se occulti Judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Quia igitur futurum erat, ut summo ecclesiæ gradu conscenso, vir Domini ornamentis spiritualibus eniteret ; ut etiam prædicationis officium insigniter egisse probaretur, recte in fastigio templi, quod significat apicem pontificalem, cum doctrinæ suavissimo et cœlitus attracto sonitu ad convocandam servitio divino sacram Christi plebem sedisset videbatur. Hoc enim in hujus ostensione visionis personans attractu ejus signum cœleste significare potest, quod in veste pontificis tintinnabula monstrare probantur. Qualiter etiam cætera, quæ de Scriptura sacra proposuimus, sacerdotalis habitus ornamenta spiritualiter in sese semper exhibuerit, ad profectum simul et imitationem legentibus exponere judicavimus. Malis utique Punicis utebatur, in quibus multa interius grana uno foris cortice teguntur : quia ipse semper multifariam virtutum operationem uno charitatis munimine undiqueversum tectam gestabat. Hæc autem mala Punica ex purpura et hyacintho et cocco bis tincto et bysso retorta erant, quæ cuncta illi aptissime conveniunt. Omni enim desiderio semper

A quærebat cœlestia, quæ per hyacinthum significantur ; pro Christi nomine usque ad martyrium paratus, quod intelligitur in purpura ; amore Dei et proximi flagrans, quod per coccum bis tinctum exprimitur. Et sicut byssus de terra eruta longo exercitio, siccandi, tundendi, purgandi, coquendi, et nendi, gramineum solet perdere, et candidum in se recipere colorem : ita ipse cum magno continentie labore quasi nativum exsudans humorem, ad decorem dignæ Deo puratis solerti jejuniorum et vigiliarum et orationum et lectionis ; patientiæ et humilitatis instantia pervenit. Quibus omnibus tintinnabula habuit permista : quia raro aliud ab illo quam prædictarum virtutum suavissimus sonitus audiebatur, qui rursus operum ejus sublimitate audientium mentibus commendabatur, sicut et sequens de illo hujus opusculi textus manifestius ostendet.

CAPUT VIII.

Cum adhuc esset in obsequio decessoris sui domni Ansgarii, apparuit ei presbyter Arnulfus jam diu defunctus, et percontanti de ejus causa in alterius sæculi vita dolenter respondit : Ego, inquiens, dum adhuc in carne essem, negligenter de animæ meæ agebam salute, gravitatem personæ meæ competentem non servans, otio sæpius vacans, et aliquando etiam in indicto jejunio carnem manducans, aliaque similiter interdicta in esca et potu frequenter usurpans. Pro talibus commissis indignus fui hæcenus ad præsentiam Dei venire : sed si tua, ait, fraternitas pane et sale et aqua contenta, a cæteris victualibus abstinentiam quadraginta diebus pro me facere vellet, crederem me per Dei misericordiam ab hujus repulsionis meæ sententia seu pœna liberari. Cui cum ipse, ut ei videbatur, ita se facturum esse polliceretur, expergefactus de somno, mox ut episcopum alloqui potuit, visionem ei omnem exposuit : acceptoque ab eo consilio, toto quadraginta dierum spatio nullo alio cibo vel potu est usus, nisi pane tantum et aqua. Eodem tempore tanto dentium dolore vexabatur, ut ipsis sibi panem ad reficiendum commotis sustinere non posset. Quamobrem ipsum panem comminuatim terendo, seu manibus confricando in ipsam aquam commiscebat, et ad levamen dentium quodammodo instar pulvis emolliabat. In quo etiam ad augmentum abstinentiæ, ea quæ in simplici decoctione panis esse possent, plurimum defecerunt, et vis scilicet alimenti, et suavitas ac delectatio saporis. Expletis autem diebus istius abstinentiæ, ipse presbyter pro quo hæc agebantur, per visum apparuit quidam femine, quæ multis diebus paralytica jacebat, nomine Helahvih, cui longa quidem infirmitas membra gravavit ; sed tamen, ut de quodam beatus Gregorius * dicit, ipsa infirmitas eadem membra a bono opere non ligavit. Quotidie enim se ad ecclesiam deportari faciens, verbum

* Scilicet de Servulo, in homilia 15 in Evangelia, et lib. iv Dial. cap. 14.

vitæ ibidem delectabatur audire, hymnisque et laudibus, prout potuit, die noctuque vacare. Huic, ut dictum est, per visum apparens presbyter memoratus, famulo Dei Remberto gratias referri petivit de parcimonia pro ejus salvatione exacta, quam et in tantum sibi profecisse mandavit, ut abnegatum sibi prius ad conspectum Dei accessum et aulæ cœlestis introitum per hanc condonatum constaret. Ipse vero Rembertus inter eos, inquit, ascribetur, de quibus dicitur : *Fulgebunt justi, et tanquam scintillæ in arundinetis discurrent* (Sap. III, 7) et de quibus Psalmista ait : *Ibunt de virtute in virtutem* (Psal. LXXXIII, 8). Istiusmodi visionibus vir Dei nisi unquam anima extolli solebat : sed per humilitatis tutissimam semper viam incedens, ita quodammodo quotidie virtutum gradus ascendit, ut sæpe dictum semper attendere videretur beatum Gregorium, dissentem : « Unusquisque vestrum, fratres, magnus esse studeat, sed tamen magnum se esse quodammodo nesciat : ne dum sibi magnitudinem arroganter attribuit, amittat. »

CAPUT IX.

Quandiu ergo fuit in corpore vir Domini Ansgarius, iste servus Dei Rembertus præ cunctis familiaribus illi in omnibus adesse solebat, de quo aliquoties nobis in hoc opusculo mentio incidit, et libellus gestorum præfati pontificis ab ipso Remberto alioque condiscipulo ejus editus testatur. In quo videlicet libro ubicunque commemoratio fit cujusdam fidissimi discipuli ejus, quod frequenter ibi lector inveniet, ipsum sciat fuisse Rembertum. Sed quia, ut diximus, ipse cum alio quodam editor eorundem exstitit gestorum, idcirco veritatem rei, suppresso nomine suo, exprimere voluit, ne de se familiariorem gratiam jactanter proferre videretur. Sic enim et beatus evangelista Joannes in Evangelio suo fecit, ubi suam semper personam maluit indicis rerum accidentium, quam proprio designare vocabulo. Quatenus autem in hoc devotionis loco cum episcopo familiariter sanctus vir Rembertus perseverarit, ex verbis præfati libelli cognoscitur, quibus de transitu domni episcopi ita commemoratur : « Percepta, inquit, Domini corporis et sanguinis communionem, sanctus pontifex Dominum deprecabatur, ut quicumque in eum quoquomodo peccasset, divina hoc ei pietas remitteret. Deinde versiculos istos cœpit frequentius repetere : *Secundum misericordiam tuam memento mei, tu propter bonitatem tuam, Domine* (Psal. XXIV, 7); et : *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Luc. XVIII, 13); et : *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* (Psal. XXX, Luc. 23). Cumque hæc sæpius repeteret, et frequenti anhelitu jam ea frequentare non posset, cuidam fratri præcepit, ut hæc vice illius frequentando caneret : sicque oculis in cœlum intentis Domini gratiæ commendatum spiritum exhalavit. » Hic ergo quem vice sua verba orationis pro se frequentare præcepit, Rembertus fuit : cui in loquelæ

suæ defectu voti sui verba commendans episcopus, per eum se compensare credidit, quidquid ipse minus orationum jam moriens peragere posset : quoniam et propter vitæ ejus meritum pro se illum exaudiri non dubitavit ; et quod ille fecit, non discrevit ab eo quod a se ipso factum fuisset : quia cor unum et anima una, unus spiritus et una fides erat semper in eis.

CAPUT X.

Denique cum infirmitate ipsa, qua de hac vita migravit, consilium quæreretur ab eodem domno Ansgario de successore ejus eligendo, et quidam etiam de Remberto quid ei videretur, inquirerent ; respondisse fertur, quod hoc sui non fuerit ministerii discernere, quia forsitan ipse in episcopatu multorum animos offensos haberet, quod emendare magis debuisset, quam per hoc motum ipsum animorum augere, quod ipse talem ad successionem personam denominaret, quæ fortassis incommoditate sua gravaret subjectos, et amaræ fierent propter hoc contra ipsum querimoniæ. « De meritis tamen, inquit, Remberti sciatur, quia dignior ipse archiepiscopali, quam ego subdiaconatus officio. » Hæc de se magnæ humilitatis intentione sanctus prosecutus est episcopus, tanquam verus observator ejus, quam et ipse olim in profectioe habuit monachorum regulæ (cap. 7), dicentis : « Septimus, inquit, humilitatis gradus est, si non solum omnibus se inferiorem sua lingua pronuntiet monachus, verum etiam intimo cordis credat affectu, humilitans se et dicens cum Propheta : *Ego autem sum vermis et non homo* (Psal. XXI, 7). Solent enim sancti viri cum fortia agunt, de semetipsis vilia sentire, juxta quod de semetipso David coram arca Domini saltando regni sui potentiam despiciens dixit : *Ludam et vilior fiam plus quam factus sum, et ero humilis in oculis meis* (II Reg. VI, 22); de quo et Apostolus admonet, dicens : *Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes id ipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes* (Philip. II, 2). Quorum prius, hoc est Prophetæ testimonium, beatus vir Ansgarius ita in se custodire solebat, ut de semetipso intus humilia sentiens, honorem exterius non requireret, quasi dicens : *Ludam et vilior fiam*; nec rursus per hoc quod vilem se exterius præbuit, interius intumesceret, implendo potius quod sequitur : *Et ero humilis in oculis meis*, id est qualem me exterius despiciens exhibeo, talem me interius attendo. Qua despectus sui intentione implevit etiam quod de Apostolo proposuimus ; ut omni contentione et inani gloria carens, per humilitatem sibi alios superiores arbitraretur : unde et superius est scriptum, quod potioris quam ipse esset meriti, beato viro Remberto tantopere dedit testimonium. Sed quanquam ipse humilitatis causa de sese talia dixerit, nostrum tamen non est quemlibet eorum alteri præponere,

sed æquales fuisse meritis credere, quos et unius fidei devotio, et ejusdem officii licet diversis temporibus administratio commendet æqualiter. »

CAPUT XI.

Quamquam igitur, sicut nunc diximus, sanctus pontifex non libenter aliis, pro offensa eorum vitanda, de successuro sibi aliquid referre voluisset; ne suam tamen pœne in omnibus conscium hac gratia in fine defraudaret, triduo ante obitus sui diem aperuit secretum suum viro Dei Remberto, quod post se deberet ad pontificatus apicem promoveri. Tum ille reniti cœpit ad tantum ministerium, nec viribus nec meritis se idoneum esse proclamans. Cui sanctus episcopus Dei dispositionem esse commemorans quod ipsi prædixit, competentes admonitiones adjunxit, quod suam voluntatem ad divinæ dispositionis iudicium inflectere deberet, juxta illud beati Thomæ Domino dicentis: Dominus meus es tu, et ego servus tuus, fiat voluntas tua. Ad hæc glorioso Remberto reniti vel contraire constantia defecit, quando episcopum divinitus hæc accepisse sciebat. Nec ulla ambiguitas fuit clero vel populo inter plures de electione: sed ipso mox die depositionis domni Ansgarii Rembertum omnes concórditer elegerunt. Cum cujus concordia pacto, ad gloriosum tunc temporis regem Ludovicum adduxerunt eum viri venerabiles, Thiadricus Mindensis Ecclesiæ episcopus, et Adalgarius abbas monasterii novæ Corbeia: susceptusque ab eo honorifice, cum pontificalis baculi juxta morem a commendatione episcopatus est sortitus dominium. In chartis autem apostolicorum Romanæ sedis pontificum, a quibus privilegium archiepiscopale sancitur sedi quam tunc ipse suscepit, etiam hoc continetur ^b, ut quia propter novellam ejusdem sedis institutionem, et necdum conversos ad fidem populos suffraganei non habentur episcopi, a quibus decedente uno alter archiepiscopus consecraretur; palatinæ interim providentiæ succedentium per tempora pontificum consecratio sit commissa, donec numerus suffraganeorum episcoporum canonice eum consecrare debentium ex gentibus suppleatur. Cum hujus ergo ad ordinandum eum tenoris insinuatione venerabilem Rembertum

^a Hæc verba in gratiam imperialis investituræ intrusa fuisse tempore Henrici quarti censet Henschenius, hac maxime ratione ductus, quod in primariis ecclesiæ Hamburgensis et Bremensis privilegiis nullum hujus rei vestigium apparet. Et tamen Adamus, Henrici æqualis, hæc privilegia pro investitura imperiali laudat his verbis capitis 28: *Pallium Rembertus pontificale susceptum a papa Nicolao, ferulam pastorem a Cæsare* (scribendum rege) *Luthovico, sicut in privilegiis dignosci potest.*

^b Nempe in privilegio Gregorii papæ IV, in quo habentur ea quæ sequuntur in hunc modum: *Consecrationem vero succedentium sacerdotum, donec consecrantium numerus augeatur ex gentibus, sacra palatinæ providentiæ interim committimus.*

^c Sic libri editi apud Philippum Cæsarem et Bollandum. Erit forsitan qui legendum putet, *ut stabilitatem, et conversationem morum suorum, etc.*, convenienter ad regulæ

gloriosus rex direxit ad Liudbertum Mongontiensem archiepiscopum, a quo jussu ejus ita est consecratus, ut provide actum sit, quatenus in adiutorium consecrationis, non unius metropolis, sed quarum convenirent suffraganei, Liudhardus videlicet Paderbournensis episcopus, pertinens ad Maguntiam; et præfatus Thiadricus suffraganeus archiepiscopi Colonien-sis: quos ita permistim adesse idcirco placuit, ut tam hujus consecrationis actio, quam etiam domni Ansgarii primitus ad sedem ipsam simili modo facta ordinatio, in signum essent futuris temporibus, quod ad nullam nominatim necessitatem quorumcunque episcoporum pertineat ad hanc sedem consecrare episcopum, sed tantum, ut diximus, palatinæ hoc commissum sit prudentiæ, donec consecrantium numerus ex gentibus suppleatur.

CAPUT XII.

Habuit autem hic sanctissimus vir olim hoc votum de se factum, ut post discessum domni Ansgarii monachicum mox et propositum acciperet et habitum. Unde cum consilio consecrantium se pontificum, mox post ordinationem ad monasterium novæ Corbeia properans, vestem quidem illius promissionis ex integro suscepit, conversationis autem illius promissionem ita fecit, ut conversationem suam, et stabilitatem morum suorum, et obedientiam secundum regulam sancti Benedicti exhiberet, in quantum labor et occupatio suscepti pontificatus permetterent. Et ut in hujus promissionis effectu veracius assuesceret, aliquem de fratribus ejusdem monasterii sibi præstari rogabat, cum quo, quia ipsi in monasterio esse non licuit, solatium haberet assidue inde meditationis et usum continendi se juxta moderamen regulare quod promisit. Ad quod ei deputari placuit insignem conversatione virum, gradu diaconum, nomine Adalgarium ^d, germanum videlicet et æquivocum abbatis ejusdem monasterii, de quo supra diximus. Hic vir venerabilis in conversationis ejus imitatione simul et successionis dignitate adhuc hodie superest, cum multis aliis attestans, quia sanctus pontifex, cujus vitam scribimus, nihil ex occasione curæ pastoralis de monachica perfectione perdiderit, adeo ut nullus etiam intra

^d nostræ caput 58, ubi hæc verba: *Suscepturus autem in oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua, et conversatione morum suorum, et obedientia coram Deo et sanctis ejus.* Et hanc quidem professionis formam hactenus sequimur Benedictini omnes. Verum alio modo editam a Remberto fuisse professionem puto. Quia enim ejus dignitas non sinebat ipsum in monasterio persistere; tantum stabilitatem morum secundum regulam sancti Benedicti, non stabilitatem in monasterio, Deo vovit. Quo fit, ut rectam hujus loci lectionem existimem. Porro in hoc facto illud observatum dignum est, Rembertum nulla probatione facta ad professionem vitæ monasticæ admissum fuisse. Lege superioris toni præfationem.

^e Hinc paret Adalgarium, qui Remberto successit, non fuisse Corbeia abbatem, ut recte contra Letznerum notavit Henschenius.

ipsa monasteria viventium, instrumenta bonorum operum, quæ eorum regula commemorat (*cap. 4*), æque ut ipse observaverit. Cujus facta quidem vix a nobis explicari possunt : sed quotidianam ejus cum Deo conversationem, et animum cælo semper intentum, nostræ tenuitas scientiæ nequaquam edicere vel saltem perpendere valet. Grave ducebat ullum tempus vacuum absque opere Dei transigere : sed orationi lectio, lectioni semper apud illum successit oratio : et si aliquid accessisset, quod eum ab oratione impedire videretur, semper tamen quæ justa sunt agens, sine intermissione sentiendus est orasse, ut beatus docet Augustinus : Illi, inquit, qui in divino versatur officio, omnia gesta ejus dictaque pro oratione reputantur.

CAPUT XIII.

Vigiliarum usum moderanter agebat : abstinentiæ modum ita exercuit, ut semper illi essent quotidiana jejunia, et refectio satietatem fugiens. In quo videlicet hoc attendebat, ut juxta beatum Hieronymum ita corporis frangeret appetitum, ut tamen ad lectiones et psalmodiam atque ad altaris ac pontificatus sui officium vires ei non deficerent. « Nihil enim prodest, ut ait idem Hieronymus (*epist. 22 ad Eustoch.*), biduo triduoque vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium. Illico enim mens repleta torpescit, et irrigata humus spinas libidinum generat. » Quod vir Dei, ut diximus, in se cavere volens, moderamen jejunii ita custodivit, ut Dominus in Evangelio Judæos arguens, quod nec Joannem jejunantem, nec ipsum manducantem et bibentem susciperent, subjecit dicens : *Et justificata est sapientia a filiis suis (Matth. xi, 19)*; ostendens per hoc filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, et temperantiam per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi vel non sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est.

CAPUT XIV.

Quidquid vero etiam ad usus et sustentationes pauperum beatæ memoriæ decessor suus institutum habebat, in nullo hoc ipse disjecit : sed omnem curam et diligentiam adhibebat, ut omnia ad id statuta nullum suis temporibus caperent detrimentum, sed potius suo quotidie studio his aliquid adderetur. Erat enim pro indigentium levamine hospitale constitutum in episcopatu ejus, ad quod tanta subsidiariorum sufficientia deputata est, ut nusquam copiosius vel sapientius hoc ipsum procuratum esse sciamus. Sed et extra episcopatum, ubicunque fuisset, semper constitutos habebat, qui pecuniam in sacellis ad dandum pauperibus gestarent : ipse-

^a Modo Nova Herisia, vulgo *Nienherse*, collegium canonicarum, trium horarum itinere ab urbe Paterbrunna, ex Henschenio.

^b Abhinc capitulum 16 orditur Philippus Cæsar; at se-

que ad hoc ipsum in zona sua marsupio cum nummis semper utebatur, ut si quando dispensator eleemosynæ suæ in adventu egentis deesset, ipse sine mora haberet quod daret. Inerat enim ei sollicitudo, ne quis talium a se sine levamine abcederet; suisque similia jugiter adhortationem faciens, dicere solebat : « Non tardandum est ut cunctis pauperibus succurramus, quia quis sit Christus, vel quando ad nos venit, ignoramus. »

CAPUT XV.

Interea juxta adinonitionem beati Gregorii, etiam eleemosynam verbi incessanter agens, doctrinæ salutaris studio jugiter instabat, recolens quod idem ait doctor (*hom. 6*) : Plus esse ut verbi pabulo victura in perpetuum mens reficiatur, quam venter morituræ carnis pane terreno satietur. Hujus rei gratia excerptum legentibus utile de nibris sancti Gregorii fecit, et propria manu conscripsit, epistolasque non nullas ædificationis plenas ad diversos composuit, quarum una est ad quamdam Dei ancillam in monasterio quod dicitur Herisi ^a constitutum, cæterasque sorores ibidem in Dei famulatu consistentes. Hæc autem famula Dei, de qua loquimur, neptis erat venerabilis episcopi Liuthardi, cujus supra mentionem fecimus, qui se sancto viro cum omni devotionis affectu ita devinxerat, ut non solum ipse sanctitatis ejus amator existere, verum etiam omnes ad se quoquo modo pertinentes illi commendare studuerit, præcipue istam de qua loquimur ab infantia Deo oblatam, et in virginitate permanentem neptem suam, quæ et propria devotione promeruit, ut unicam dilectionis suæ filiam vir sanctus eam nominare solitus sit. Quæ licet nomen suum vitandæ jactantiæ causa palam nolit edici, ipsam tamen ad ædificationem sacris virginibus, quamvis tacito nomine ejus ad quam specialiter scripta est, hic ponere decrevimus epistolam ita se habentem ^b.

« Charissimæ filiæ cæterisque virginibus et sponsis Christi REMBERTUS, gregis Dei vilis servulus, in Domino salutem.

» Frater Adalgarius nuper a vobis rediens, dixit mihi graviter vos ferre, quod parvitatæ meæ litteras raro suscipiatis. Quod modo mihi emendare cupienti, quid scribere debeam, nihil convenientius occurrit, quam ut vos de vestræ sanctitatis commoveam proposito. Si igitur ad sublissimam gloriam vultis pervenire, omni virtute incorruptionem corporis ac spiritus excolere debetis. Interioris enim fotu ac pabulo puritatis, subministrari necesse est etiam exterioris hominis castitatem, eamque jugiter ad perseverantiam perpetuæ incorruptionis animari. Illæ namque sunt veræ atque incorruptæ virgines Christi, non quæ metuunt, sed quibus non libet fornicari. Quod donum, si per Dei gratiam adeptas vos quens epistola pertinet ad capitulum 15, ut patet ex Adamo, cui capitulum 16 est id quod post epistolam sequitur, integrum ab ipso relatam in cap. 29.

senseritis, quanto magnæ estis, ut sacra monet Scriptura, humiliatè vos in omnibus, et coram Deo inveniatis gratiam (*Eccli. III, 20*). Ea enim via pervenire debetis ad Christum Dominum et sponsum vestrum, quia ipse dixit: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. XI, 20)*. Curandum itaque est, ut omni custodia mens servetur a superbiæ tumore. Non enim ante oculos Dei vacuæ transvolant cogitationes vestræ. Intus ergo videt Deus quod mentem elevat: et idcirco foris permittit invalescere quod deponat. Hinc quippe per Osee contra Israelitas dicitur: *Spiritus fornicationis in medio eorum, et Dominum non cognoverunt (Osee V, 4)*. Qui ut ostenderet, sicut dicit beatus Gregorius, quod causa libidinis ex culpa prorumpat elationis, mox subdidit dicens: *Et respondebit arrogantia Israel in faciem ejus*; ac si diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondebit. Proinde per humilitatis custodiam servanda est munditia castitatis. Si enim spiritus sub Deo premitur, caro illicite super spiritum non lavatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Domino recognoscit jura legitimæ servitutis. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, jure et a subjecta carne prælium suscipit. Hinc est enim quod longa continentia repente solvitur, hinc quod plerumque et usque ad senium virginitas servata vitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus judex respicit etiam integritatem corporis. Et quandoque per apertum malum reprobos annuntiat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu servatum bonum subito perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subito erupit: ac per hoc omnipotenti Deo etiam tunc alienus exstitit, quando se ei per munditiam corporis inhærere monstravit. Hæc ergo, filiæ, non ideo scribo, quod in vobis quidquam de qualitate superbiæ vel vanæ gloriæ cognoverim: sed quia vos opto in illarum consortio esse, de quibus legitur, quoniam sequuntur Agnum quocumque ierit (*Apoc. XIV, 4*). Ubi multos cecidisse doleo, vos caute ambulare desidero, optoque ut dicat vobis Dominus et sponsus vester: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te (Cant. IV, 7)*. Itaque sequimini hic Agnum in præceptis suis, ut ipso auxiliante illum sequi valeatis in æterna vita, cantando canticum, quod nemo potest dicere nisi chorus virgineus. Hæc pulchre beatus Augustinus virgines admonendo exposuit (*Aug., de sancta Virg. cap. 27*). Pergite, inquit, sancti Dei pueri et puellæ, mares ac feminæ, cælibes et innuptæ, pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitastis uberius: sperate felicius, cui servitis instantius: amate ar-

^a Omittit hoc loco auctor factum quoddam insigne sancti Remberti, in Observationibus præviis relatam, de victoria Frisonum in Nortmannos reportata meritis sancti Remberti.

^b Hæc verba ex hac Vita refert Adamus in cap. 32, capite vigesimo mendose citato: et post hæc verba addit,

dentius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis et lucernis ardentibus exspectate Dominum, quando veniat a nuptiis. Vos afferetis ad Agni nuptias canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris, utique tale, quale nemo poterit dicere nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ cæteris dilectus Agno, qui discumbere super pectus ejus solitus erat. Ipse vos vidit duodecies duodena millia sanctorum citharædororum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde. Sequimini Agnum, quia et Agni caro utique virgo. Sequimini eum virginitate cordis et carnis, quocumque ierit. Quid est eum sequi, nisi imitari? de quo beatus Petrus: *Christus, inquit, Jesus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus (I Petr. II, 22)*.

Hanc epistolam ideo hic posuimus, ut legentibus appareat, quantum, sicut admonet Apostolus, studium habuerit ejus quæ secundum pietatem est doctrinæ, et quam potens fuerit in ipsa doctrina etiam alios exhortari.

CAPUT XVI.

Præterea legationis suæ officium, quod ad prædicandum gentibus verbum Dei primitus a decessore suo susceptum est, et postmodum sibi successionis jure quasi hæreditarium provenit, impigre executus est, ipse quidem per se quoties occupationes aliæ sinerent, eidem legationi insistens; semper autem constitutos habens presbyteros, per quos et verbum Dei gentiles audirent, et solatium captivi Christiani haberent, ad ecclesias inter ipsos paganos constitutas longe ab ecclesia sedis suæ, quodque gravissimum erat, marinis discriminibus adeundas. Quæ discrimina ipse frequentius et abundantius sustinens, sæpe tanquam de se testabatur Apostolus, naufragium pertulit, sæpe in proximo erat ut cum eodem dicere posset: *Nocte et die in profundo maris fui (II Cor. XI, 25)*. Sed profecto aderat ei Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiorem renovaret de die in diem, et spe futuræ beatitudinis omnia præsentis vitæ aspera deliniret, et gravia relevaret. Consolabatur enim continua meditatione sermonis apostolici: *Quia non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in vobis (Rom. VIII, 18)*: ac sic quæcunque fierent dura laboranti, mitescere solebant eadem propter Christum sustinenti ^a.

CAPUT XVII.

Ad redemptionem captivorum cunctis pene quæ habebat expensis, cum multorum adhuc apud paganos detentorum miseriam cernere cogere, etiam altaris vasa ad redemptionem eorum impendere non dubitavit ^b. In quo dum quibusdam minus sublimiter

Rembertum dixisse cum beato Ambrosio: *Melius est animas Domino, quam aurum servare. Pretiosa sunt ergo illa vasa, quæ animas de morte redimunt. Lege librum de Vita sancti Cæsarii episcopi Arelatensis, num. 17 et sequentibus.*

intelligentibus non recte videretur fecisse, quasi ad alios usus redigeret quæ sacris erant deputata mysteriis, et a quodam interrogatus fuisset, quare ita faceret, justa ratione sciscitanti satisfaciens : « Non ignoro, inquit, res ecclesiastici officii digne esse tractandas, et sub magna fore obligatione ad hoc opus depositas. Verumtamen plus est apud Deum per hæc subveniri captivis Christianis in angustia constitutis, quam esse possit depositum ista custodiendi. Et si necessitas incubuerit duorum bonorum unum eligere et alio carere, oportet assumere quod est melius, et relinquere quod habetur inferius. Unde et ego, ait, cum nullum aliud habeo consilium, non impie ago, si Christianum, qui filius Dei est, cum thesauris ecclesiæ redimo : cum et semper invenire possimus, quod ad usum sacri sufficiat ministerii : irrecuperabile autem sit, si Christianus in captivitatis afflictione deficiat. »

CAPUT XVIII.

Exempli autem causa unum de hujuscemodi factis commemoramus, in quo non minus in potentia miraculi, quam in opere misericordiæ refulsit. Cum venisset quadam vice ad partes Danorum, ubi ecclesiam novellæ Christianitati constructam habebat, in loco qui dicitur Sliasvich, vidit multitudinem Christianorum catenatam trahi captivam : inter quas una sanctimonialis, ut eminus illum conspexit, cum genuflexione et crebra capitis inclinatione tam illum venerari, quam ejus misericordiam pro sua redemptione precari videbatur. Et ut eam intelligeret fuisse Christianam, elevata altius voce cœpit cantare psalmos, Episcopus autem miseratione commotus, divinitus eam adjuvari cum lacrymis orabat. Ad cujus preces mox disrupta est catena de collo ejus, quæ vincta tenebatur. Ne tamen ipsa aufugeret, eam inter manus habentes pagani facile obtinebant. Tum sanctus episcopus anxio de illa motus affectu, tenentibus eam paganis plura diversi generis pretia pro ipsa cœpit offerre. Sed illi nullam conditionem suscipere volebant, nisi suum eis daret equum, quo ad propriam sellam uti solebat. Quod ille facere non detrectans, repente disilivit [*al.*, desiluit] de equo, et cum omni quam ipse ad eum habuit paratura pro eadem dedit captiva, redemptamque libertate donavit, et quo vellet abire permisit. Duplex, ut diximus, per hoc factum de se memoriale laudis relinquens, quod et virtute orationis suæ catenam fregerit, et simul hoc insigne opus misericordiæ demonstraverit.

CAPUT XIX.

Proinde juxta præceptum Apostoli, quo servum Domini jubet mansuetum esse ad omnes (*II Tim. 2, 24*), ita vixit, ut suis temporibus nullus, sicut ipse, Mosaicum illud assimilaverit, quo vir mitissimus

* Adamus in cap. 34 : *Hunc regis Luthewici filium Carolum esse arbitramur, qui novissimis archiepiscopi temporibus a regno depositus. Arnulfum germani sui filium accepit successorem. Sane in Annalibus Fuldensibus et*

super omnes homines fuisse describitur (*Num. XII, 3*). Aliquoties tamen sine ullo ejusdem mansuetudinis detrimento ita inquirendis vel discutiendis causis constans ac fixus in sua sententia mansit, ut a nemine posset in aliud deflecti. Quod autem diximus absque mansuetudinis detrimento hoc fieri, tam veraciter in illo adimpletum est, ut nil unquam iracundiæ vel commotionis contradicentibus ostenderit, vel verbis asperis contra eos egerit : sed familiaribus colloquiis et delectabili continentiae gestu, cunctis sit amabiliter exsecutus quidquid intendebat : de ea tamen quæ illi inerat inflexibilitate animi, a quodam familiariter interrogatus, quæ infra habentur exposuit. « Quæcunque, inquit, agere debeo vel omittere, seu de omnibus futuris mihi eventibus, præsagium semper capio ex visionibus Domini ac decessoris mei Ansgarii. Solet enim mihi ipse apprens in qualitate vultus sui ostendere, qualiter me immiscere debeam rebus agendis ; et quidquid de illo sentio, nullam ad hoc exsequendum dissimulationem facere possum. »

CAPUT XX.

Fertur etiam antiquorum more sanctorum quædam fecisse miracula, frequenter videlicet dum iret ad Sueoniam, tempestatem maris orationibus suis sedasse, cæci cujusdam oculos illuminasse per confirmationem, quam episcopali more cum chrismate sacro in eodem faciebat. Sed et filium quemdam regis dicitur a dæmonio liberasse : cui etiam affirmationi hoc astipulari videtur, quod multis astantibus episcopis clamor ab ore vexati sæpius sonabat, Rembertum solum inter eos digne commissum egisse officium, ipsumque sibi esse cruciatui auctor vocis testabatur *. Sed quia nostris temporibus, ut dicit Psalmista, *defecit sanctus, et diminutæ sunt veritates a filiis hominum* (*Psal. XI, 2*), nec facile accipitur quemque ex modernis viris talia fecisse, sufficiat nos hactenus comprobasse, quod hic vir Domini sanctitatis apicem conscendit per eas virtutum species, quas in Evangelio Dominus ad beatitudinem propeandam proponit : *Beati*, inquit, *pauperes spiritu* (*Matth. v, 3*), etc., de octonario virtutum catalogo, quo significatur per resurrectionis gratiam spei nostræ implenda perfectio. Nec miracula illi defuerunt spiritualia, quæ etiam nunc in Ecclesia a fidelibus fieri testatur beatus Gregorius exponens verba Domini dicentis (*hom. 29 in Evang.*) : *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent ; et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit ; super ægros manus imponent, et bene habebunt* (*Marc. XVI, 17, 18*). Sed de his singulis expositionem præfati doctoris percurrere longum est et non necessarium, cum homilia hæc continens in promptu

Bertinianis anno 873 malignus spiritus Carolum invasisset et graviter vexasse fertur, ob id scilicet quod contra patrem Ludovicum conspirasset.

habeatur, ad quam nos lectorem mittentes coeptum **A** recedens disceret, arctius imprimeretur, hoc quod opus de vita domni Remberti consummare debemus. etiam ab eis amari noverat, admonitiones eis salutare fecit, non mediocriter verbis ejus in gratiam aedificationis profluentibus. Post hæc valedicens illis discessit ab eis, nec ulterius, ut ipse prædixit, eum viderunt. Qualiter autem somnium hoc, quod modo protulimus, evidenti effectum in obitu ac dispositione ejus, ut ipse intellexerat, completum sit, congrue eo loco enarrabimus, quo commemorandum erit, qualiter anima ejus ad cælos sublevata sit, et quomodo corpus ejus sepulturæ traditum habeatur.

CAPUT XXI.

Cui, cum jam senio gravari cœpisset, etiam continuus pedum dolor ad molestiam ei accessit : unde apud gloriosum primo regem Ludovicum, quo commendante episcopatum accepit, et postea apud filios ejus Ludovicum et Karolum hoc obtinuit, ut insignis vir Adalgarius, monachus videlicet de monasterio novæ Corbeie, ut supra retulimus, illi præstitus, ita in adjutorium illi confirmaretur, quatenus dum sese quælibet infirmitas præpediret, in ipso haberet solatium circandi episcopatum, placita adeundi, et quando exigeretur, in expeditionem, vel ad palatium cum comitatu suo proficiscendi. Nec ^a multo post, electionem succedendi sibi in ipso confirmari, et per manus acceptionem hominem regis illum fieri, et inter consiliarios ejus collocari obtinuit, assentientibus abbate et fratribus monasterii ejus, ac sancta synodo hæc omnia roborante. Post hæc etiam, velut expeditior a negotiis sæcularibus, omni instantia quotidie ampliare satagebat quidquid boni prius exercuit. Nec diu postea in hac vita duravit, cujus transitus ad Dominum subjuncto ordine factus esse perhibetur.

CAPUT XXII.

Anno pene integro ante obitus sui diem, quibusdam fidelibus suis secretius intimavit, multa sibi ostensa fuisse signa, quibus præsciret se in hac vita non diu mansurum, et quod eos quibus hæc loquebatur, in hac vita ultra non esset visurus. « Quædam, inquit, hujus rei præsgia mihi venerunt, quæ mihi non licet aliis indicare : visionem tamen hac nocte mihi ostensam vobis refero, qua evidentissime discessum meum præfiguratum esse intelligo. Videbatur enim mihi, quod in ecclesia quadam, muro firmissimo per medium intersepta, ego ex una parte muri fuisset, ex altera vero teneretur dominus et decessor meus Ansgarius : conspexique innumerabilem turbam utriusque sexus, more quærentium aliquid, hac illacque converti, nec quidquam ex eo quod quærebant potuisse inveniri. Quibus dominus Ansgarius : Quid, inquit, quæritis? At illi se annulum meum quæsisse respondentes, audierunt rursus ab episcopo, ut cessarent eum quærere, quando ipse secum esset illum habiturus. » Hæc dum quibusdam, ut **D** diximus, narraret domnus Rembertus, ex hoc multisque aliis indiciis asseruit se esse certificatum, quod eodem anno de hac vita foret exiturus. Et ut memoria ejus audientium animis per verba quæ

^a Aliter legit Adamus in cap. 38 : *Impetravit etiam, ut ipse illi in electione successor confirmaretur, et inter consiliarios regis locaretur, assentientibus fratribus et abbate monasterii ejus, etc.*

^b Nempe mos in Ecclesia olim vigeat, ut unctio infirmorum, quæ viatico præmittebatur, per plures dies a pluribus presbyteris repeteretur. Lege notas Menardi in librum Sacramentorum.

^c Adamus in cap. 37 : *Obiit autem anno Domini 888, indictione 76 cujus depositio III Idus Junii celebratur :*

CAPUT XXIII.

Duodecim igitur diebus ante transitum suum perveniens ad ecclesiam Bremensem, ipso mox die infirmitate correptus est. Cumque per omnes horas infirmitas graviter cresceret, ipse semper psalmodiis et **B** lectionibus sacris intentus, sese ad futurum de hac vita transitum sollicitè præparabat. Et quanquam languoris immanitas corporeis viribus defectum ingereret, animo tamen semper invictus apostolicam prætendebat fortitudinem, de qua dicit : *Quando enim infirmor, tunc potens sum (II Cor. XII, 10)*. Septimo ante obitum die ministerium sacræ unctionis cum oleo sancto ei fieri cœpit, et una cum communionem corporis et sanguinis Domini usque in diem animæ exeuntis de corpore hoc salutare remedium omni die ^b percepit. Et cum jam migraturus esset de mundo, convocatis presbyteris et universis fratribus, veniam petivit de omnibus quæcunque fortassis in aliquem illorum peccasset. Et cum ipse vicissim reconciliationem fecisset omnibus Christianis, a quocunque in eum aliquid commissum fuisset, veniamque eis a Domino poposcisset; percepto corpore et sanguine Domini sacram animam ^c emisit. Tunc vero incredibilis gemitus omnium subsecutus est, maxime pauperum has inter fletus voces emittentium : *Væ nobis, Pater sancte, quomodo jam post te vivemus, tuis eleemosynis in victu et vestitu hactenus sustentati? a quo deinceps hæc merebimur? Sed tibi, inquit, Christe supplicamus, ut anima servi tui sentiat te nunc memorem dictorum tuorum, quibus promittere dignatus es a te esse remunerandum, quicumque uni ex minimis tuis aliquid solatii in nomine tuo fecisset.*

CAPUT XXIV.

D Ipse autem vir Dei, cum adhuc viveret, humilitatis intuitu, præcepit ne in ecclesia sepeliretur : quod præceptum transgredi non audentes fratres ecclesie illius, sepelierunt eum foris basilicam prope tumbam ^d sancti Villehadi, extra murum ecclesie orienta-

qui annus et dies certi esse videntur. Fallitur proinde Trithemius, qui Remberto annos duntaxat novem regiminis tribuit, cui annos tres et viginti cum mensibus quinque tribuere debuisset.

^d Interjecto tamen muro seu pariete ecclesie. Nam sanctus Willehadus Bremensis episcopus primus, intra Bremensem basilicam sepultus, et in aliam a Willerico successore suo translatus est, ut patet ex Vita relata in sæculi III, parte 2.

lem : ipsumque sepulcrum postea super exstructo, et in honorem sancti Michaelis sanctorumque martyrum Stephani atque Viti dedicato oratoriolo, adornavit vir Adalgarius, de quo supra diximus, qui et sancto viro successit in pontificatum. Sicque completa est visio supra memorata, de sua et domni Ansgarii in una ecclesia detentione, sed muri medii interpositione ipsis ad invicem sejunctis. Est enim præfatum oratoriolum contiguum antiquæ ecclesiæ, muro tantum ejus orientali ex uno in aliud aditum intercludente ; et in ipso, ut diximus, novo oratoriolo domnus Rembertus sepultus est : in antiqua vero ecclesia domnus Ansgarius requiescit. Et hoc est quod ipse in visione ipsa dixisse videbatur, quod annulum domni Remberti secum habiturus esset, ipso videlicet domno Remberto per fidem et operationem bonam perfecto, non longe post cum ipso conjungi debente, tam in vicinitate sepulcri, quam beatæ requiei perceptione, sicut olim ipse divino Spiritu revelante prædixit. Per annulum quippe fides significatur, qua nobis imago Dei exprimitur : et quia ipso manus ornari solent, quibus operatio designatur ; recte per hoc ostenditur, ornamento fidei bonum opus semper inesse debere. Quod quia domnus Rembertus in sua conversatione commisit sibi semper exhibuit, recte in præsidio mortis ejus

A multitudo plebis annulum ejus quæsisse ostensa est : per quod significatum est, tempore mortis ejus eos qui illi fuere commisi, anxie desiderare, ut adhuc exemplis in illo perspectis perfrui mererentur. Sed hoc jam fieri non posse tempus expetebat requiei ejus, quam episcopus Ansgarius plebem a quærendo annulo compescens significavit, dum eum diceret secum esse habendum.

CAPUT XXV.

B Suspensa est etiam super sepulcrum ejus lampas lignea, ut lumen continuum in ea ibidem haberetur : subtus ipsam vero in superficie sepulcri velamen jacebat expansum, in quo fertur præclarum contigisse miraculum ; quod in quantum ex relatione narrantium, vel memoria vel intellectu retinemus, ita gestum esse constat. Contigit quadam nocte conflagrasse eandem lampadem, ac primò crebros carbones decidisse ex illa super velum memoratum, atque illico subsequi etiam casum totius lampadis, ipsamque supra idem velum totam comburi, absque ulla læsione ipsius veli. Quod nulli dubium esse debet ad declaranda merita servi sui Christum fecisse, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in æternum.

VITA SANCTI ANSCHARII

ARCHIEPISCOPI HAMBURGENSIS

AUCTORE SANCTO REMBERTO

(Vide *Patrologiæ*, tom. CXVIII, col. 959.)

ANNO DOMINI DCCCLXXXVIII.

AIMOINUS

MONACHUS SANGERMANENSIS.

NOTITIA HISTORICA IN AIMOINUM

(Fabric., *Biblioth. med. et inf. Lat.*)

AIMOINUS, sive AYMOUNUS, notarius et monachus S. Germani de Pratis in suburbio Parisiensi, qui subscripsit diplomati dato an. C. 872, regni Caroli (Calvi) 32. Ejus libri II ad Bernonem abbatem, *de Inventione et Translatione corporis B. Vincentii, Levitæ et martyris*, ex Valentia Hispaniæ an. 864 ad monasterium Castrum diœcesis Albingensis in Gallia, versibus scripti hexametris, una cum *Epistola ad Theotgerum monachum et carmine* versum 60 heroicorum de eadem translatione exstant, cum Breullii Aimoino Historiæ Francicæ scriptore. Parisiis 1603, in-fol. in Boscii Bibliotheca Floriacensi, Lugduni 1605, in-8° ; et in Actis Sanctorum Januarii,

C tom. II, pag. 405 ; necnon in Mabillonii Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti, sec. IV, part. 1, p. 652. Liber *de S. Germani, episcopi Parisiensis, Miraculis* ab an. 846 ad an. 874, scriptus an. 892 ; in Jacobi Mosandri Appendice ad Surium 25 Julii ; in Actis Sanctorum 6 Maii, pag. 804, et in Mabillonii Actis Sanctorum Ord. Benedicti, sec. III, part. II, p. 104. *De Translatione S. S. Martyrum Georgii, Monachi, Aurelii et Nataliæ*, liber, et libri II *de eorum Miraculis*, apud eundem Mabillonium, sec. IV, tom. II, pag. 45. Sunt etiam qui huic Aimoino tribuunt libro *Miraculorum B. Mauri et Historiam inventionis corporum Placidi abbatis et sociorum ejus*.